

שיבדיל על הכוס.

איתמר נמי, רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו: המבדיל בתפלה, צריך שיבדיל אף על הכוס.

אמר רבה: ומותבינן אשמעתין [על מה שאמרתי שצריך להבדיל גם על הכוס] ממה

ששנינו בברייתא: טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים, ושאלה בברכת השנים מחזירין אותו.

אבל אם טעה ולא הזכיר הבדלה בחונן הדעת, אין מחזירין אותו, (25) מפני שיכול לאומרה על הכוס, (26) ומשמע שדוקא כשלא

הכוס, אלא שאם אין לו כוס חייב להבדיל בתפלה, אולם ראה בהערה 28 שדעת הרשב"א שלמסקנא חזרו וקבעו עיקרה על התפלה.

והריטב"א ביאר שתקנו שאם יהא אפשר לו יבדיל על הכוס, ולמד מכך שאין מבדילין על הפת, שהרי ודאי היה להם פת לאכול, ובכל זאת לא תקנו להבדיל עליה, וכ"כ הר"ן [פסחים קז, ובשו"ע רצו ב הובאה מחלוקת בזה].

ובמשנה ברורה [שדמ ג] למד מכך שההולך במדבר ואין לו יין, יוצא ידי חובת הבדלה בתפלה.

25. דעת רס"ג שרק אם סיים תפלתו אינו חוזר, אך אם נזכר בתוך התפלה חוזר לראש, ויתכן שנקטו כי הבדלה נתקנה כתוספת במטבע ברכת חונן הדעת [והיינו אף לדעת רבנן במשנה, והרשב"א כתב שאינו נכון, כי א"כ גם כשסיים חוזר לראש].

אך הרמב"ם [תפלה י יד] והרשב"א נקטו שאם לא אמר בחונן הדעת, אפילו נזכר באמצע התפלה, לא יחזור, ויתכן שסברו כי דין הבדלה הוא חיוב בפני עצמו, ורק תקנו לאומרה בברכת חונן הדעת [והיינו לדעת רבנן, ובכך נחלק עמם רבי עקיבא], וראה הערה הבאה.

26. דעת רס"ג שאם אין לו כוס להבדיל, חוזר ומתפלל, וכן הביא הכסף משנה [תפלה י יד] בשם בה"ג, וביאר הרשב"א שהטעם לכך משום שהבדלה "תקנה קבועה היתה עד

שקבעוה על הכוס" ויש לדון אם כוונתו שהיא חלק מהתפלה, ואינה כיעלה ויבא שחוזר ומתפלל רק כדי לקיים חיוב ההזכרה, או שאע"פ שהיא חיוב הבדלה, ואינה מנוסח התפלה, חייב לחזור, כי היא הזכרה שקבעוה בתפלה ואינו יכול לקיימה אלא בתפלה [והראיה שהרי רק לגבי גבורות ושאלת גשמים נקט ש"בכרות קבועות הן", ולעיל כו הערה 27 הבאנו ביאור חילוק זה מכתבי הגר"ח, וראה עוד באבן האזל תפלה י יד, ובקהילות יעקב יז ובאשר לשלמה מועד יב].

והרמב"ם [שם] כתב ש"אם לא הזכיר הבדלה, אינו צריך לחזור" ולא תלה דין זה בטעם שיכול לאומרה על הכוס, וסבר כי מעת שעקרוה מנוסח התפלה ותקנו לאומרה על הכוס, שוב אינה מנוסח התפלה אלא הזכרה בעלמא, ואף אם אין לו כוס אינו חוזר.

ורבינו יונה כתב שאם יודע שמחר תהיה לו כוס, אינו חוזר ומתפלל, וכן נקט הרא"ש [תפלת השחר טו], וביאר בקהלות יעקב כי אף שכבר יצא חובת תפלה, אם אין לו כוס צריך לחזור כדי לקיים חובת הבדלה, שאינו יכול לקיימה אלא בתפלה שלימה, אך אינו מדיני התפלה.

ובדברי חמודות כתב כי אף שדעת הרא"ש [ערבי פסחים יג] שאם לא הבדיל יכול להבדיל עד יום ג', מכל מקום אם ידוע לו שתהיה לו כוס רק ביום ג', חוזר, כי כיון שטעה בתפלה וכעת אין לו כוס, לא רצו להרחיב לו את הזמן. והגרעק"א [רצט ו] כתב שיכול לסמוך רק על